

Jari Sedergren

Poliittista elokuvaa Sodankylän elokuvajuhlilla

Sodankylän elokuvafestivaali, **Midnight Sun Film Festival**, on vuosikautia ollut henkireikä suomalaisessa elokuvafestivaalitoiminnassa. **Espoon Cine, Rakkautta ja Anarkiaa** ja **Tampereen lyhytelokuvajuhlat** keskittyvät uuteen elokuvaan, mutta Sodankylässä on voitu nähdä joidenkin kiintoisien ohjaajien keskeistä tuotantoa jopa vuosikymmenten takaa. Jo siksi Sodankylä on must!

Kotimaisista elokuvafestivaaleista vastaavaan pyrkivät vain Turun suomalaisen elokuvan festivaali ja dokumenttielokuvafestivaali DocPoint Helsingissä, jonka ohjelmistoprofiiliin retrospektiot kuuluvat. Sodankylän viehättävyyttä on lisännyt Lapin kirkonkylän raitin pienet erikoisuudet, mitä ei lievennä lainkaan se, että useimmat vastaantulijat ovat tuttuja Helsingistä. (Kuva Lauri Timosesta tähän)

Sodankylässä saattaa kuitenkin törmätä kehen tahansa. Tänä vuonna kadulta voi bongata *Montrealin Jeesuksen* kanadalaisen ohjaajan Denys Arcandin ja mukana on myös kolme 1960- ja 1970-lukujen voimahahmoa, unkarilainen Miklós Jancsó, italialainen Marco Bellocchio ja argentiinalainen Fernando E. Solanas. Sodankylän henkeen on kuulunut se, että ohjaajat myös esittelevät elokuviaan ennen esityksiä ja osallistuvat legendaarisiin aamuhaastatteluihin. Aamuhaastatteluilla on myös vahva moraalinen merkitys: kuin blueslaulajat ikään festarivieraat joutuvat joskus rankkojenkin yönäytösten jälkeen toteamaan ”When I woke up this morning”.

Miklós Jancsó on unkarilaisen elokuvan kaikkien aikojen suurimpia ohjaajanimiä, jonka teemoihin kuuluvat historiallisen perspektiivin kautta vallanpitäjien ja alistettujen suhde. Jancsón tunnetuimpiin mestariteoksiin kuuluvat *Miehet ilman toivoa* (1966), *Punaiset ja valkoiset* (1967) ja *Punainen psalmi* (1971), joita yhdistää yksilön ja yhteiskunnan armoton kamppailu pyrkimyksestä jonkinlaiseen tasapainoon. Sodankylässä nähdään Jancsón tuotannon keskeiset teokset hänen toisesta pitkästä elokuvasta *Kotiinpaluu* (1964) aina Suomessa ennen näkemättömään uutuuselokuvaan *Viimeinen ehtoollinen* (2000).

Denys Arcand oli aluksi dokumenttielokuvien tekijä, mutta hän onnistui räjäyttämään pankin jo ensimmäisellä näytelmäelokuvallaan *Réjeanne Padovani* (1973). Se käsitteli valtaeliitin korruptiota. 1980-luvulla Quebecistä kotoisin oleva Arcand oli ehdottomasti Amerikan mantereen tunnetuin ranskankielinen: ohjaaja *Amerikan imperiumin*

rappio (1986) ja *Montrealin Jeesus* (1989) ovat modernin elokuvan taidonnäytteitä kertojantaitonsa ja psykologisen vireensä puolesta.

Fernando E. Solanasin *Polttouunien aika* (1967) on latinalaisen Amerikan tunnetuin poliittinen elokuva, jonka agitatorista voimaa on verrattu Segei Eisensteinin töihin. Myöhemmät näytelmäelokuvat, kuten ”*Tango maanpaossa*” (1985) ja *Etelän kaipuu* (1988), pureutuvat historioitsijoita aina kiinnostavalla tavalla muistoihin, kuvitelmiin, minuuden herkimpiin, salaisiinkin kertostumiin. Gardelin tai Piazzolan musiikki tarjoaa sekin oman vivahteensa.

Marco Bellocchio avasi tien italialaisen elokuvan eliittiin esikoisellaan *Nyrkit taskussa* (1965), joka kuuluu 1960-luvun elokuvassa järjestyttävimpiin perheen ja yhteiskunnan suhteen analyyseihin. *Kiina on lähellä* (1967), *Isän nimeen* (1971), *Voittoisa marssi* (1976) ja *Paholainen ruumiissa* (1986) laajentavat Bellocchion skaalaa parhaimpien italialaisten perinteiden mukaisesti: uskonto, armeija ja eroottinen kulttuuri ovat aina siellä – päinvastoin kuin Suomessa - olleet kiinnostavien elokuvallisten tutkielmien kohteena. Italiassa hyvän vastaanoton saaneella tuoreella ohjauksellaan ”*Uskonnon aika*” (*Äitini hymy*) (2002) hän kilpailee Cannesin Kultaisesta palmusta.

Sodankylässä voi tehdä myös uusia löytöjä. **Jan Cvitkovič** ja **Janez Burger** ovat nousevan slovenialaisen elokuvan tunnetuimmat kyvyt, joiden tuoreet teokset *V leri* (*Idle Running*, 1999) ja *Kruh in mleko* (*Bread and Milk*, 2001) on palkittu lukuisilla kansainvälisillä filmijuhlilla. Ranskalainen **Damien Odoul** on runojen ja kokeilevien lyhytfilmien jälkeen tehnyt läpimurron esikoispitkällään *Le souffle* (*Deep Breath*, 2000). Se voitti Venetsian filmijuhlilla arvostetun kriitikkojen palkinnon. Ranskasta tulee myös neljän pitkän elokuvan tekijä **Marie Vermillard**, jonka ohjauksista *Imago* (2000) on tunnetuin. Italialainen **Nello Correale** on kunnostautunut *Oltremaren* (1998) ja kolmen muun pitkän elokuvan ohjauksen ohella käsikirjoittajana.

Sodankylän festivaalien kohokohtia on joka vuotinen mykkäelokuva. Tänä vuonna niitä on tarjolla peräti kolme. Mykkäelokuvat esitetään aina orkesterin säestyksellä. Ensimmäisen esityksen orkesteri on ensi kertaa omilta seuduilta: **Lapin kamariorkesteria** johtaa jo kolmesti festivaaleilla vierailut, kanadalainen **Gabriel Thibaudreau**. Elokuvana nähdään Erich von Stroheimin päätöihin kuuluva *Turhamaisia naisia* (1921) — irvokas ja hullunhauska näky Monte Carlon kansainvälisistä huijareista ja kieroutuneista ihmissuhteista.

Toinen Sodankylässä esitettävä mykkäelokuva on toisesta maailmanjärjestelmästä, Grigori Kozintsevin ja Leonid Traubergin Neuvostoliitossa 1929 toteuttama *Uusi Babylon*, unohtumaton kuvaelma Pariisin kommuunista. Musiikki on ensi kertaa jazzia, kuten elokuvan ensiesityksessäkin Suomessa vuonna 1972, ja sen toteuttaa **Eero Ojasen yhtye**.

Eero Ojanen toteuttaa musiikin myös, kun Jean Vigon *A propos de Nice* (1929) nähdään elävän musiikin säestämänä. Nuorena kuolleen ranskalaisen tuotannon saapuu Sodankylään esittelemään hänen tyttärensä **Luce Vigo**.

Sodankylän erikoisuuksiin kuuluvat myös 3-D –esitykset. Niitä ei voi katsoa missään muualla.

* * *

Kirjoittaja Jari Sedergren on valtiotieteen tohtori ja työskentelee tutkijana Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksessa poliittisen historian oppiaineessa.

ENNEN JA NYT

Historian tietosanommat